

Hướng dẫn soạn bài: Quan sát, tưởng tượng, so sánh và nhận xét trong văn miêu tả SGK lớp 6 tập 2 ngắn gọn, chi tiết, bám sát nội dung chương trình học giúp các em tiếp thu bài giảng một cách dễ hiểu và nhanh nhất dành cho các em học sinh lớp 6 tham khảo.

I. Kiến thức cơ bản

1. Đọc các đoạn văn dưới đây và trả lời câu hỏi:

(1) *Cái chàng Dế Choắt, người gầy gò và dài lêu nghêu như một gã nghiện thuốc phiện. Đã thanh niên rồi mà cánh chỉ ngắn cùn đến giữa lưng, hở cả mạng sườn như người cởi trần mặc áo gi-lê. Đôi càng bè bè, nặng nề, trông đến xấu. Râu ria gì mà cụt có một mẩu và mặt mũi thì lúc nào cũng ngẩn ngẩn ngơ ngơ.*

(Tô Hoài)

(2) *Càng đổ dần về hướng mũi Cà Mau thì sông ngòi, kênh rạch càng bủa giăng chi chít như mạng nhện. Trên thì trời xanh, dưới thì nước xanh, chung quanh mình cũng chỉ toàn một sắc xanh cây lá. Tiếng rì rào bất tận của những khu rừng xanh bốn mùa, cùng tiếng sóng rì rào từ biển Đông và vịnh Thái Lan ngày đêm không ngớt vọng về trong hơi gió muối [...]. Dòng sông Năm Căn mênh mông, nước âm âm đổ ra biển ngày đêm như thác, cá nước bơi hàng đàn đen trũi nhô lên hụp xuống như người bơi ếch giữa những đầu sóng trắng. Thuyền xuôi giữa dòng con sông rộng hơn ngàn thước, trông hai bên bờ, rừng đước dựng lên cao ngất như hai dãy trường thành vô tận.*

(Đoàn Giỏi)

(3) *Mùa xuân, cây gạo gọi đến bao nhiêu là chim ríu rít. Từ xa nhìn lại, cây gạo sừng sững như một tháp đèn khổng lồ: hàng ngàn bông hoa là hàng ngàn ngọn lửa hồng tươi, hàng ngàn búp nõn là hàng ngàn ánh nến trong xanh, tất cả đều lóng lánh, lung linh trong nắng. Chào mào, sáo sậu, sáo đen,... đàn đàn lũ lũ bay đi bay về, lượn lên lượn xuống. Chúng nó gọi nhau, trò chuyện, trêu ghẹo và tranh cãi nhau, ồn mà vui không thể tưởng được. Ngày hội mùa xuân đấy!*

(Vũ Tú Nam)

2. a) Qua các đoạn văn miêu tả trên, em hình dung ra được đặc điểm gì nổi bật của từng sự vật, phong cảnh? Đặc điểm ấy được thể hiện qua những từ ngữ, hình ảnh nào?

Gợi ý:

- Đoạn (1): Đọc đoạn văn tả hình dung được dáng vẻ gầy gò, yếu ớt của Dế Choắt. Các từ ngữ, hình ảnh chủ yếu thể hiện điều đó là: gầy gò, lêu nghêu, ngắn ngủn, bè bè,...
- Đoạn (2): Cho ta hình dung về cảnh bầu trời, sông nước Cà Mau. Đặc điểm của khung cảnh Cà Mau được thể hiện bằng các từ ngữ và hình ảnh: búa giăng chi chít như mạng nhện, trời xanh, nước xanh, tiếng sóng rì rào, cá nước bơi hàng đàn đen trũi,...
- Đoạn (3): Cho ta hình dung về vẻ đẹp đầy sức sống của mùa xuân. Các từ ngữ hình ảnh thể hiện điều đó là: chim ríu rít, cây gạo sừng sững, hàng ngàn ngọn lửa hồng tươi, chào mào, sáo sậu, sáo đen, ... đàn đàn lũ lũ,...

c) Đề có thể miêu tả được các sự vật, phong cảnh như thế người viết phải có những năng lực gì?

Gợi ý: Người viết cần phải có năng lực quan sát, liên tưởng, tưởng tượng, so sánh, ví von,...

d) Tìm những câu văn có hình ảnh liên tưởng, so sánh và nhận xét về tác dụng của các thao tác này.

Gợi ý: Có thể tìm những câu như.

- Ở đoạn (1):... người gầy gò và dài lêu nghêu như một gã nghiện thuốc phiện; mặt mũi thì lúc nào cũng ngắn ngắn ngo ngo,...
- Đoạn (2):... chi chít như mạng nhện, nước ầm ầm đổ ra biển ngày đêm như thác, cá bơi hàng đàn đen trũi,...
- Đoạn (3): Cây gạo sừng sững như một tháp đèn khổng lồ, hàng ngàn bông hoa như hàng ngàn ngọn lửa hồng tươi,...

Những câu văn như trên vừa tạo ra những nét riêng độc đáo, vừa thể hiện được những nét đặc trưng của sự vật, hiện tượng. Theo đó, nó tạo ra sự hấp dẫn và thu hút được sự chú ý của người nghe.

3*. So sánh đoạn văn dưới đây với đoạn nguyên văn ở trên (mục a-(2)) và cho biết việc lược bỏ đi các chữ có ảnh hưởng gì đến hiệu quả miêu tả.

Dòng sông Năm Căn mênh mông, nước (...) đổ ra biển ngày đêm (...), cá nước bơi hàng đàn đen trũi (...) giữa những đầu sóng trắng. Thuyền xuôi giữa dòng con sông rộng hơn ngàn thước, trông hai bên bờ, rừng đước dựng lên cao ngất (...).

Gợi ý:

Việc lược bỏ đi các từ ngữ mang ý nghĩa so sánh, liên tưởng làm cho đoạn văn chẳng những không thể hiện được hết những nét riêng của sông nước Cà Mau (đòng Năm Căn) mà còn làm cho đoạn văn kém đi sự hấp dẫn. Ví dụ này cho thấy quan sát, tưởng tượng, so sánh và nhận xét có vai trò vô cùng quan trọng trong sự miêu tả của nhà văn.

II. Rèn luyện kỹ năng

1. a) Lựa chọn 5 trong số các từ ngữ gương bầu dục, mảnh kính, cong cong, uốn, lấp ló, xám xịt, cổ kính, xanh um, xanh biếc để điền vào những chỗ trống trong đoạn văn dưới đây.

Nhà tôi cách Hồ Gươm không xa. Từ trên gác cao nhìn xuống, hồ như một chiếc (...) lớn, sáng long lanh.

Cầu Thê Húc màu son, (...) như con tôm, dẫn vào đền Ngọc Sơn. Mái đền (...) bên gốc đa già, rễ lá xum xuê. Xa một chút là

Tháp Rùa, tường rêu (...), xây trên gò đất giữa hồ, cỏ mọc (...)

(Theo Ngô Quân Miện)

Gợi ý: gương bầu dục, cong cong, lấp ló, cổ kính, xanh um.

b) Trong đoạn văn trên, tác giả đã quan sát và lựa chọn hình ảnh như thế nào?

Gợi ý: Trong đoạn văn trên tác giả đã chứng tỏ một năng lực sự quan sát và liên tưởng rất tinh tế. Vì thế mà các hình ảnh so sánh được tạo ra đều gây được sự chú ý của người đọc, tạo cho họ sự thích thú khi đọc những dòng văn miêu tả. Các hình ảnh so sánh thú vị như: hồ như một chiếc gương bầu dục lớn, sáng long lanh; Cầu Thê Húc – cong cong như con tôm; mái đền lấp ló bên gốc đa già rễ lá xum xuê,...

2. Ở đoạn văn sau, tác giả đã sử dụng những hình ảnh đặc sắc nào để làm nổi bật hình ảnh một chú Đế Mèn với thân hình đẹp, cường tráng nhưng tính tình lại rất ương bướng, kiêu căng?

Lúc tôi đi bách bộ thì cả người tôi rung rinh một màu nâu bóng mỡ soi gương được và rất ưa nhìn. Đầu tôi to và nổi từng tảng, rất bướng. Hai cái răng đen nhánh lúc nào cũng nhai ngoàm ngoạp như hai lưỡi liềm máy làm việc. Sợi râu tôi dài và uốn cong một vẻ rất đỗi hùng dũng. Tôi lấy làm hãnh diện với bà con về cặp râu ấy lắm. Cứ chốc chốc tôi lại trịnh trọng và khoan thai đưa cả hai chân lên vuốt râu.

(Tô Hoài)

Gợi ý: Những hình ảnh tiêu biểu, đặc sắc làm nổi bật thân hình đẹp, cường tráng nhưng tính tình rất ương bướng, kiêu căng của Dế Mèn là: cả người tôi rung rinh một màu nâu bóng mỡ soi gương được; đầu – to và nổi từng mảng, rất bướng; răng đen nhánh – như hai lưỡi liềm máy; sợi râu tôi dài và uốn cong một vẻ rất đỗi hùng dũng; tôi – hãnh diện... với cặp râu ấy lắm; cứ chốc chốc tôi lại trịnh trọng và khoan thai đưa cả hai chân lên vuốt râu.

3. Hãy quan sát rồi ghi chép lại ngôi nhà hoặc căn phòng em ở và lựa chọn ra những đặc điểm nổi bật nhất.

Gợi ý: Tùy vào đặc điểm của ngôi nhà hoặc căn phòng mình đang ở mà mỗi người lại có thể lựa chọn những đặc điểm riêng (của nơi mình ở) để mà miêu tả. Chú ý những điểm nổi bật cần lưu ý là: màu sơn, khung cửa sổ, góc học tập, cách bố trí nội thất trong phòng,...

4. Nếu dùng những hình ảnh sau đây để miêu tả về quang cảnh quê hương em vào buổi sáng thì em liên tưởng, so sánh chúng với những gì?

- Mặt trời
- Bầu trời
- Những hàng cây
- Núi (đồi)
- Những ngôi nhà

Gợi ý: Để lựa chọn được những hình ảnh so sánh hay và hợp lí, cần phát huy những kiến thức đã lĩnh hội được trong quá trình đọc sách, song cũng cần chủ động phát huy những liên tưởng độc đáo của mỗi cá nhân. Khi lựa chọn hình ảnh so sánh cũng cần lưu ý đến việc mùa mà mình dự định chọn miêu tả là gì (mùa xuân hay mùa hạ,...). Việc lựa chọn mùa quyết định việc lựa chọn các hình ảnh so sánh, bởi so sánh phải lấy thực tế làm căn cứ.

5. Hãy viết một đoạn văn miêu tả cảnh một dòng sông hoặc một khu rừng mà em có dịp quan sát (có thể quan sát trực tiếp hay qua truyền hình).

Gợi ý: Tham khảo đoạn văn sau (miêu tả về một dòng sông).

Quê tôi nằm trên một triền đê ở ven sông Hồng. Buổi chiều, vào những ngày hè oi ả, cả lũ nhóc chúng tôi lại rủ nhau ra sông tắm mát. Hàng chục đũa hồ reo ngụp lặn, trêu đùa nhau náo loạn cả một khoảng sông. Những ngày đó con sông hiền lành, cứ lặng lẽ trôi. Trên mặt sông, những con sóng nhỏ nối tiếp nhau xô nhẹ vào

bờ. Tiếng sóng vỗ ì oạp nghe rất vui tai. Hai bên bờ sông, người giặt giũ, người gánh nước, nói chuyện vui cười nhộn nhịp âm vang. Đẹp nhất trên khúc sông thừa ấy là những đồng ngô nối tiếp, nối tiếp nhau xanh đến ngút ngàn. Tuổi thơ, con sông và cuộc sống với tôi khi ấy thật thanh bình, nên thơ và êm ả biết bao!

(Ngô Tuấn)

6. Qua đoạn văn dưới đây, em rút ra được điều gì về quan sát, tưởng tượng, so sánh và nhận xét trong văn miêu tả?

Một trăm cây bạch dương giống nhau cả trăm, một trăm ánh lửa giống nhau cả trăm. Mới nhìn tưởng thế, nhưng nhìn kĩ thì thân cây bạch dương nào cũng khác nhau, ngọn lửa nào cũng khác nhau. Trong đời ta gặp bao nhiêu người, phải thấy ra mỗi người mỗi khác nhau không một ai giống ai.

(Tô Hoài, Một số kinh nghiệm viết văn miêu tả, NXB Giáo dục, 1997)

Gợi ý: Quan sát những sự vật giống nhau cứ nghĩ chúng chẳng có điểm gì khác cả. Nhưng thực không phải thế, tạo hoá đã sinh ra mỗi sự vật (và cả con người nữa) là bao giờ cũng cho chúng những nét riêng. Vì thế, để miêu tả hay phải quan sát thật là tỉ mỉ. Có quan sát tinh tế và tỉ mỉ thì mới có những so sánh và liên tưởng độc đáo và giá trị được.